

Okruhy k státní závěrečné magisterské zkoušce: studium oboru Etnologie

Povinné předměty

Úvod do etnologie I.

1. Základní pojmy: národopis, etnografie, etnologie, Volkskunde, Völkerkunde, kulturní a sociální antropologie, folkloristika
2. Etnikum a etnické teorie
3. Kultura
4. Jazyk
5. Národ a nacionalismus
6. Tradice
7. Výzkum venkova
8. Urbánní etnologie

Úvod do etnologie II.

1. Folklor a jeho definice
2. Folkloristika a její teoretická východiska
3. Slovesný folklor, druhy slovesného folkloru; dějiny zájmu, hlavní představitelé
4. Hudební folklor; dějiny zájmu, hlavní představitelé
5. Taneční folklor; dějiny zájmu, hlavní představitelé
6. Lidové divadlo
7. Obřadní kultura
8. Nositelé tradice: tvůrci a interpreti
9. Folklorismus; charakteristika a vývoj

Etnologie v dějinách

1. Nejstarší poznatky zájmu o cizí kultury v dílech antických autorů; islám a Evropa
2. Objevitelské cesty a začátek novověku
3. Osvícenství a racionalismus, vývoj přírodních věd
4. Romantismus, mytologická škola; německá klasická věda
5. Psychologická orientace v etnologii a kulturní antropologii

6. Sociologická orientace v etnologii a kulturní antropologii
7. Evolucionismus
8. Difuzionismus
9. Funkcionalismus
10. Strukturalismus

Metody a techniky etnologického výzkumu

1. Fáze výzkumu a jejich charakteristika
2. Jednotlivé metody etnologického výzkumu a jejich charakteristika
3. Právní a etické aspekty etnologického výzkumu
4. Typy výzkumů (etnografický, archivní a muzejní), jejich metody, pramenná základna a tematika.

Etnologická propedeutika

1. Vývoj oborové bibliografie
2. Oborová periodika
3. Lokální a regionální monografie
4. Základní oborová kompendia (vlastivědy, encyklopedie)

Sídlo a dům

1. Odborná terminologie (stavitelství, architektura)
2. Směry a metody výzkumu
3. Heuristika a prameny, odborná literatura
4. Sídlo a jeho problematika
5. Rudimentální formy lidského obydlí
6. Vesnický dům ve středověkém a ranně novověkém období
7. Domová dispozice, stavební materiál, konstrukce
8. Topeniště a jeho komponenty
9. Hospodářské a technické stavby
10. Typologie lidového domu

Homo faber (tradiční materiální kultura)

1. Agrární etnologie (pojem, systematika, literatura)
2. Základní systémy obdělávání půdy, typologie orného nářadí
3. Technologie pěstování a sklizně obilnin (mlynářství)
4. Tradiční vinařství a vinohradnictví
5. Chov dobytka, typologie zápřahu, salašnictví

1. Lidová výroba a její systematika (odborná literatura)
2. Přírodní pletiva (druhy, technologie, výrobky)
3. Textilní materiály a jejich zpracování (tkalcovství, modrotisk, krajkářství)
4. Lidová keramika (druhy, morfologie)
5. Dřevo a jeho místo v tradiční kultuře

Oděvní kultura I–II

1. Terminologie: lidový oděv, historický kostým, oděvní a regionální typ, varianta, druhy lidového oděvy, faktory působící na vývoj lidového oděvu
2. Hmotné (velkomoravský textil, středověké doklady, církevní textilie, oděvní součástky a krojové komplety) a písemné prameny (středověké rukopisy, pozůstalostní soupisy, soudní a úřední spisy)
3. Ikonografické prameny: středověké rukopisy, novověké topografické práce, krojová alba v 19. století, Josef Mánes, Mikoláš Aleš, Marie Gardavská, Joža Uprka
4. Počátky zájmu o lidový oděv: Olomoucká družina, Josefa Náprstková, příprava Národopisné výstavy československé
5. Metody a směry bádání: kulturně historický, pozitivistický, uměleckohistorický, funkčně strukturalistický, genetický
6. Osobnosti: Čeněk Zíbrt, Josef Klvaňa, Renata Tyršová, Vlasta Havelková, Drahomíra Stránská, Antonín Václavík, Miroslava Ludvíková
7. Kompendia a monografie
8. Vývoj lidového oděvu
9. Typologie oděvních součástek: spodní ženské prádlo, mužské kalhoty, košile a rukávce, čepce, svrchní oděv
10. Svéráz, druhá existence lidového oděvu

Muzejnictví pro etnology

1. Literatura, osobnosti: základní muzeologické práce od 90. let 20. století, Josef Beneš, Z. Z. Stránský, J. Žalman
2. Terminologie: muzeologie, muzeografie, metamuzeologie, muzejnictví, muzealizace, muzealita, památka, sbírkový předmět, exponát
3. Legislativa: zákon 71/94 a 122/2000
4. Indiánské sbírky Rudolfa II.
5. Vznik a vývoj Náprstkova muzea
6. Počátky Národopisného muzea
7. Poslání a koncepce Uměleckoprůmyslových muzeí
8. Nejstarší regionální muzea v Čechách a na Moravě
9. Muzea zaměřená na jiná etnika (německé, romské)
10. Podstata činnosti muzea: selekce, tezaurace, prezentace

Exkurz do dějin české etnologie

1. Vymezení a proměny užívání pojmu národopis / lidověda / etnografie / etnologie v českých zemích, periodizace a charakteristika základních vývojových fází oboru, základní historiografické práce
2. Lidová kultura v dílech středověkých a raně novověkých autorů (11.-18. století)
3. Osvícenství a první pokusy o soustavnější poznání lidové kultury
4. Přínos slavistiky a historie pro formování národopisného bádání v 19. století
5. Sběratelské aktivity a regionální badatelé 19. století
6. Národopisná výstava československá a generace NVČ, konstituování národopisu jako samostatné vědecké disciplíny
7. Vývoj oborových časopisů
8. Základní oborové instituce (univerzitní pracoviště, muzea, pracoviště akademie věd), jejich vývoj a profilace v průběhu 19. a 20. století
9. Koncepce národopisných monografií a vývoj myšlenky v průběhu 20. století

Duchovní kultura I & II

1. Pojem duchovní kultury, etnologický výzkum náboženství, metodologie
2. Definice náboženství; Typologie náboženství; Šamanismus; Totemismus
3. Mana, tabu, animismus, animatismus, fetišismus
4. Rituál; Mýtus
5. Magie; čarodějové a kouzelníci
6. Synkretismus; Sekularizace
7. Religiozita; Kulty
8. Festivita; Poutnictví
9. Devocionálie; Škapulíř, růženec; Votivní předměty
10. Náboženská bratrstva
11. Magie na českém venkově

Nedílnou součástí státní zkoušky je také prověřování znalostí z nepovinných předmětů bakalářského a magisterského studia, jejichž tematické okruhy v seznamu níže zatím nenaleznete.

Povinné předměty

Úvod do etnologie I.

1. Základní pojmy: národopis, etnografie, etnologie, Volkskunde, Völkerkunde, kulturní a sociální antropologie, folkloristika
2. Etnikum a etnické teorie
3. Kultura
4. Jazyk
5. Národ a nacionalismus
6. Tradice
7. Výzkum venkova
8. Urbánní etnologie

Úvod do etnologie II.

1. Folklor a jeho definice
2. Folkloristika a její teoretická východiska
3. Slovesný folklor, druhy slovesného folkloru; dějiny zájmu, hlavní představitelé
4. Hudební folklor; dějiny zájmu, hlavní představitelé
5. Taneční folklor; dějiny zájmu, hlavní představitelé
6. Lidové divadlo
7. Obřadní kultura
8. Nositelé tradice: tvůrci a interpreti
9. Folklorismus; charakteristika a vývoj

Etnologie v dějinách

1. Nejstarší poznatky zájmu o cizí kultury v dílech antických autorů; islám a Evropa
2. Objevitelské cesty a začátek novověku
3. Osvícenství a racionalismus, vývoj přírodních věd
4. Romantismus, mytologická škola; německá klasická věda

5. Psychologická orientace v etnologii a kulturní antropologii
6. Sociologická orientace v etnologii a kulturní antropologii
7. Evolucionismus
8. Difuzionismus
9. Funkcionalismus
10. Strukturalismus

Metody a techniky etnologického výzkumu

1. Fáze výzkumu a jejich charakteristika
2. Jednotlivé metody etnologického výzkumu a jejich charakteristika
3. Právní a etické aspekty etnologického výzkumu
4. Typy výzkumů (etnografický, archivní a muzejní), jejich metody, pramenná základna a tematika.

Etnologická propedeutika

1. Vývoj oborové bibliografie
2. Oborová periodika
3. Lokální a regionální monografie
4. Základní oborová kompendia (vlastivědy, encyklopedie)

Sídlo a dům

1. Odborná terminologie (stavitelství, architektura)
2. Směry a metody výzkumu
3. Heuristika a prameny, odborná literatura
4. Sídlo a jeho problematika
5. Rudimentální formy lidského obydlí
6. Vesnický dům ve středověkém a ranně novověkém období
7. Domová dispozice, stavební materiál, konstrukce
8. Topeniště a jeho komponenty
9. Hospodářské a technické stavby
10. Typologie lidového domu

Homo faber (tradiční materiální kultura)

1. Agrární etnologie (pojem, systematika, literatura)
2. Základní systémy obdělávání půdy, typologie orného nářadí
3. Technologie pěstování a sklizně obilnin (mlynářství)
4. Tradiční vinařství a vinohradnictví
5. Chov dobytka, typologie zápřahu, salašnictví

1. Lidová výroba a její systematika (odborná literatura)
2. Přírodní pletiva (druhy, technologie, výrobky)
3. Textilní materiály a jejich zpracování (tkalcovství, modrotisk, krajkářství)
4. Lidová keramika (druhy, morfologie)
5. Dřevo a jeho místo v tradiční kultuře

Oděvní kultura I–II

1. Terminologie: lidový oděv, historický kostým, oděvní a regionální typ, varianta, druhy lidového oděvu, faktory působící na vývoj lidového oděvu
2. Hmotné (velkomoravský textil, středověké doklady, církevní textilie, oděvní součástky a krojové komplety) a písemné prameny (středověké rukopisy, pozůstalostní soupisy, soudní a úřední spisy)
3. Ikonografické prameny: středověké rukopisy, novověké topografické práce, krojová alba v 19. století, Josef Mánes, Mikoláš Aleš, Marie Gardavská, Joža Uprka
4. Počátky zájmu o lidový oděv: Olomoucká družina, Josefa Náprstková, příprava Národopisné výstavy československé
5. Metody a směry bádání: kulturně historický, pozitivistický, uměleckohistorický, funkčně strukturalistický, genetický
6. Osobnosti: Čeněk Zíbrt, Josef Klvaňa, Renata Tyršová, Vlasta Havelková, Drahomíra Stránská, Antonín Václavík, Miroslava Ludvíková
7. Kompendia a monografie
8. Vývoj lidového oděvu
9. Typologie oděvních součástí: spodní ženské prádlo, mužské kalhoty, košile a rukávce, čepce, svrchní oděv
10. Svěráz, druhá existence lidového oděvu

Muzejnictví pro etnology

1. Literatura, osobnosti: základní muzeologické práce od 90. let 20. století, Josef Beneš, Z. Z. Stránský, J. Žalman
2. Terminologie: muzeologie, muzeografie, metamuzeologie, muzejnictví, muzealizace, muzealita, památka, sbírkový předmět, exponát
3. Legislativa: zákon 71/94 a 122/2000
4. Indiánské sbírky Rudolfa II.
5. Vznik a vývoj Náprstkova muzea
6. Počátky Národopisného muzea
7. Poslání a koncepce Uměleckoprůmyslových muzeí
8. Nejstarší regionální muzea v Čechách a na Moravě
9. Muzea zaměřená na jiná etnika (německé, romské)
10. Podstata činnosti muzea: selekce, tezaurace, prezentace

Exkurz do dějin české etnologie

1. Vymezení a proměny užívání pojmu národopis / lidověda / etnografie / etnologie v českých zemích, periodizace a charakteristika základních vývojových fází oboru, základní historiografické práce
2. Lidová kultura v dílech středověkých a raně novověkých autorů (11.-18. století)
3. Osvícenství a první pokusy o soustavnější poznání lidové kultury
4. Přínos slavistiky a historie pro formování národopisného bádání v 19. století
5. Sběratelské aktivity a regionální badatelé 19. století
6. Národopisná výstava československá a generace NVČ, konstituování národopisu jako samostatné vědecké disciplíny
7. Vývoj oborových časopisů
8. Základní oborové instituce (univerzitní pracoviště, muzea, pracoviště akademie věd), jejich vývoj a profilace v průběhu 19. a 20. století
9. Koncepce národopisných monografií a vývoj myšlenky v průběhu 20. století

Duchovní kultura I & II

1. Pojem duchovní kultury, etnologický výzkum náboženství, metodologie
2. Definice náboženství; Typologie náboženství; Šamanismus; Totemismus
3. Mana, tabu, animismus, animatismus, fetišismus
4. Rituál; Mýtus
5. Magie; čarodějové a kouzelníci
6. Synkretismus; Sekularizace
7. Religiozita; Kulty
8. Festivita; Poutnictví
9. Devocionálie; Škapulíř, růženec; Votivní předměty

10. Náboženská bratrstva
11. Magie na českém venkově

Etnologie Evropy I.

1. Vymezení Evropy – geografické / kulturní, vnitřní diferenciaci evropského teritoria, členění obyvatelstva dle jazyka
2. Etnické procesy – základní pojmy (etnogeneze, etnonym, etnicita, etnická identita, národ, etnikum, nacionalismus, etnická majorita, etnická minorita, etnické stereotypy, etnocentrismus)
3. Germánské národy – členění, lokalizace, etnogeneze
4. Románské národy – členění, lokalizace, etnogeneze
5. Baltské národy – členění, lokalizace, etnogeneze
6. Ugrofinové – členění, lokalizace, etnogeneze
7. Turkická etnika – členění, lokalizace, etnogeneze
8. Keltská etnika – členění, lokalizace, etnogeneze
9. Řekové, Albánci, Baskové – členění, lokalizace, etnogeneze

Etnologie Evropy II.

1. Slavistika (formování, představitelé, etnografická slavistika)
2. Západoslovanské národy
3. Východoslovanské národy
4. Jihoslovanské národy

Slovesná folkloristika

1. Lidová slovesnost a její charakteristika; teorie žánru
2. Hlavní etapy studia lidové slovesnosti v Evropě (se zdůrazněním českých zemí)
3. Pohádka, pověst
4. Humorka a anekdota; drobné folklorní druhy
5. Lidové divadlo
6. Pololidová tvorba a triviální literatura

Člověk a společnost (Kapitoly ze sociální kultury)

1. Základní pojmy sociálních teorií (endogamie, exogamie, patrilokalita, matrilokalita, neolokalita, agnátské a kognátské příbuzenství, incest, klan, rod, kmen)
2. Rodina, její typy a vývoj; uzavírání sňatku
3. Narození a poslední věci člověka
4. Vánoce, Velikonoce, Letnice
5. Obřady a obyčeje spojené s hospodářským cyklem